Залишайся після закриття галереї

Між полотнами легше приховати погляд, ніж почуття

Laura Bellini

Залишайся після закриття галереї

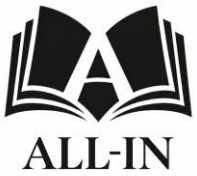
Між полотнами легше приховати погляд, ніж почуття

Laura Bellini

ROMANS

ISBN: 9788384904817

ALL-IN Rafał Płonkowski

ЗМІСТ

INTRO 4
Розділ 1 - Умови, яких не було в проєкті 10
Розділ 2 - Поза планом виставки 21
Розділ 3 - Світло, яке неможливо спланувати..... 35
Розділ 4 - Речі, про які не пишуть у графіку..... 45
Розділ 5 - Право на відмову 60
Розділ 6 - Після робочого часу 69
Розділ 7 - Ранок після змін 80
Розділ 8 - Музика на іншому кінці міста..... 89
Розділ 9 - Усе, що мало бути показане 102
Розділ 10 - Не лише на одну ніч 115
Розділ 11 - Межі близькості.....126
Розділ 12 - Ціна доступності 138
Розділ 13 - Те, про що не можна мовчати.....150
Розділ 14 - Те, що кожен із нас може втратити 161
Розділ 15 - Правда, записана в документах 173
Розділ 16 - Місце, яке я мусила повернути собі 186
Розділ 17 - Дві окремі дороги.....199
Розділ 18 - Ціна чесності..... 208
Розділ 19 - Перш ніж ми знову відчинимо двері..... 220
Розділ 20 - Залишайся, коли галерея вже порожня..... 232

INTRO

Останнє світло проникало до галереї під таким кутом, що навіть недосконалості стін здавалися продуманим елементом інтер'єру. Я любила цю пору. Гдиня повільно позбувалася денного поспіху, за вікнами пропливали силуети людей, які поверталися додому, а всередині залишалися лише картини, запах свіжої фарби та тиша, яку не потрібно було нікому пояснювати.

Я стояла посеред головної зали, тримаючи в руці аркуш паперу. У мене був точний план розташування робіт для моєї першої персональної виставки. Це не була випадкова колекція полотен, які належало розвісити на вільних місцях. Кожна картина мала своє місце, відстань до наступної та власний простір, у якому могла розкритися. Деяким було потрібне світло, іншим — напівтемрява. Одні мали привертати увагу вже від входу, решту відвідувачі повинні були відкрити для себе лише тоді, коли наважаться підійти ближче.

Я працювала заради цієї миті багато місяців. Малювала, виправляла, руйнувала власні задуми й починала спочатку. Відхиляла пропозиції, які здавалися розумними, але не мали нічого спільного зі мною. І нарешті хтось вирішив, що мої картини заслуговують на окремий простір, а не просто на клаптик стіни між роботами інших художників.

Тепер я не збиралася віддавати комусь контроль над тим, що саме з них побачать.

Я провела пальцем по ескізу. Найбільша картина, на якій була зображена жіноча постать спиною до відчиненого вікна, мала висіти в кінці довгого коридору.

Вона не була найгарнішою. Не мала й найефектніших кольорів. Але саме вона найбільше відповідала тому, що я хотіла сказати. Надто особиста, щоб розповідати про неї під час випадкової розмови, і надто важлива, щоб дозволити комусь вирішити, ніби її краще сховати.

Я почула, як ключ повернувся в замку.

Обернувшись, я була переконана, що працівниця галереї повернулася по забуту сумочку. Але замість неї у дверях стояв чоловік із чорною текою під пахвою. На ньому було темне пальто, розстебнуте настільки, щоб можна було побачити простий графітовий светр. Він зовсім не скидався на людину, яка випадково заблукала. Його погляд уважно ковзнув залом, як у людини, що звикла оцінювати простір ще до того, як зробить у ньому перший крок.

— Перепрошую, — сказала я. — Галерея вже зачинена.

Він поглянув на годинник, а потім на мене.

— Знаю. Саме тому я й прийшов зараз.

Це був не надто переконливий аргумент.

— Тоді ви маєте знати, що ми не пускаємо відвідувачів після закриття.

— Я прийшов не оглядати виставку.

— А шкода. Це дуже приємне місце, коли тут не намагаються вирішити якісь справи.

Кутик його губ ледь помітно сіпнувся.

— Ерік Єж. Дизайнер виставки. Ми мали зустрітися наступного тижня, але я хотів заздалегідь оглянути приміщення.

Кілька секунд я мовчки дивилася на нього. Його прізвище було мені знайоме з повідомлень дирекції, кількох вкладених файлів і короткої інформації про те, що саме він відповідатиме за технічний бік експозиції. Однак я зовсім не очікувала, що він з'явиться без попередження саме тоді, коли я намагалася востаннє вдосконалити власну композицію.

— Флорентина Домб, — представилася я. — Художниця, чию виставку ви збираєтеся проєктувати.

— Я знаю.

Він промовив це спокійно, без надмірної ввічливості. Його погляд ковзнув уздовж стін і зупинився на полотнах, що стояли на підлозі. Він дивився на них не так, як люди, котрі хочуть швидко вибрати найгарнішу картину. Його цікавили відстані, освітлення, висота, напрямок і кут, під яким розглядатимуть кожну роботу.

Це зацікавило мене більше, ніж я хотіла б визнавати.

— У вас є план? — запитав він.

Він підняв погляд на аркуш у моїй руці.

— Є.

— Можна подивитися?

— Можете подивитися, але це не означає, що можете його змінювати.

Цього разу він усміхнувся помітніше.

— Починаємо з чіткого визначення правил. Добре.

Я підійшла до столу й розгорнула ескіз. Аркуша йому не передала. Лише дозволила стати поруч і розглянути розташування окремих робіт. Я помітила, що він не схилявся над папером із надмірною самовпевненістю.

Залишив мені достатньо місця, ніби розумів, що саме я була господинею цього проєкту.

— Ось тут, — він указав на один із прямокутників, — світло падатиме надто різко. У цей час відблиски можуть приховати частину картини.

— Можна змінити налаштування освітлення.

— Можна. Але тоді ми втратимо рівномірність у всій залі.

— Мені не потрібна рівномірність. Мені потрібно, щоб картини було видно.

— Це не завжди одне й те саме.

Я підвела на нього погляд. Голос у нього був спокійний, трохи нижчий, ніж можна було припустити за його зовнішністю. Він не намагався переконати мене будь-якою ціною. Просто пояснив проблему й чекав, поки я сама на неї відреагую.

Я не любила, коли хтось мав рацію в питанні, яке я вважала вже вирішеним.

— А ви завжди починаєте співпрацю з пояснення художникові, що він неправильно розуміє власні картини?

— Ні. Іноді починаю з кави.

— Сьогодні ви трохи запізнилися.

— Можу надолужити наступного разу.

Я не відразу відповіла. У його голосі з'явилася легкість, якої раніше не було. Я не могла зрозуміти, чи він справді фліртував, чи просто любив перевіряти, як далеко може зайти в розмові. В обох випадках мені захотілося трохи ускладнити йому завдання.

Я закрила теку з нотатками й повернулася до картини, що стояла біля стіни.

— Ця має залишитися тут, — сказала я.

Ерік підійшов ближче. Зупинився на належній відстані, не торкаючись полотна.

Кілька секунд він розглядав зображену постать. Жінка на картині була в темній сукні, а її обличчя залишалося невидимим. За вікном виднівся фрагмент сірого неба. Під час роботи я залишила багато недомовленого, адже деякі речі не могла назвати навіть перед самою собою.

— Чому саме тут? — запитав він.

— Тому що я не хочу, щоб це була перша картина, яку побачать гості.

— Але хочете, щоб вони її знайшли.

— Так.

— Це різні речі.

Я уважніше подивилася на нього. Саме тому ця картина мала залишитися в кінці. Я не хотіла, щоб хтось проходив повз неї поспіхом, із телефоном у руці й думками про наступну зустріч. Я хотіла, щоб людина зупинилася. Щоб сама вирішила, чи хоче побачити більше.

— Деяким речам потрібен час, — відповіла я.

Ерік повернув голову в мій бік.

— Погоджуюся.

Коротку мить ми обоє мовчали. Ззовні долинав віддалений шум автомобілів. У склі відбивалися наші силуети, що стояли поруч перед картиною, значення якої він ще не знав.

— Мені вже час іти, — нарешті сказав він. — Завтра підготую перші зауваження щодо композиції.

— А я завтра підготую відповіді на зауваження, яких іще не бачила.

— Схоже на початок цікавої співпраці.

— Або дуже короткої.

Він тихо засміявся. Цей звук напрочуд добре пасував порожній галереї.

Коли він пішов, я не відразу повернулася до роботи. Ще трохи постояла біля картини, дивлячись на відображення вогнів у склі. У мене був власний план, я знала послідовність розташування робіт і розуміла, чим не збиралася жертвувати. І все ж за якихось кілька хвилин з'явилася людина, яка зуміла побачити в моїх рішеннях щось більше, ніж просто впертість.

Я ще не знала, чи буде він хорошим дизайнером. Не знала й того, чи стане його присутність полегшенням, чи черговою перешкодою на шляху до виставки. Але я точно знала одне: коли він говорив про картини, то не ставився до них як до декорацій.

Я вимкнула світло в головній залі й поклала ескіз назад до теки. Біля дверей я ще раз озирнулася. Картина із жінкою біля вікна залишалася в напівтемряві, саме там, де я хотіла її залишити.

Протягом багатьох років я навчилася ховати в живописі те, чого не могла вимовити вголос. А тепер уперше почала замислюватися, чи не захоче колись людина, яка так уважно розглядає мої картини, так само уважно придивитися й до мене.

І чи зумію я тоді дозволити йому залишитися.

Розділ 1 - Умови, яких не було в проєкті

Наступного ранку я прийшла до галереї за двадцять хвилин до призначеної зустрічі. Не тому, що боялася запізнитися. Мені хотілося мати трохи часу, щоб оглянути залу без чиїхось коментарів і перевірити, чи за денного світла мій план і далі здається таким очевидним, як попереднього вечора. Учора Ерік Єж залишив мене з кількома зауваженнями, які я не встигла відкинути. Найбільше мене дратувало те, що частина з них мала сенс.

На столі я розклала три варіанти розташування картин. Перший був моїм початковим проєктом, другий враховував його зауваження щодо освітлення, а третій був компромісом, якого я не збиралася нікому показувати, доки не переконаюся, що він мені справді потрібен. Я воліла мати більше можливостей, ніж дозволити комусь поставити мене перед вибором, який я не встигну обдумати.

О дев'ятій я почула кроки в коридорі.

— Бачу, ви підготували матеріали для захисту, — сказав Ерік, заходячи до зали.

— Радше для розмови. Захист означав би, що хтось уже на мене напав.

Він зняв пальто й повісив його на спинку стільця. Сьогодні на ньому була світла сорочка із засуканими рукавами та темні штани. Він мав менш офіційний вигляд, ніж попереднього дня, але його тека помітно потовщала. Він поклав її на стіл, не накриваючи моїх документів.

— Не хотів приходити з порожніми руками.

— Я теж.

Його погляд ковзнув по розкладених ескізах.

— Три варіанти?

— Один правильний, один з урахуванням ваших зауважень і один, якого вам не варто бачити.

— Тепер мені ще більше хочеться на нього подивитися.

— Отже, тим більше я його не покажу.

Він тихо засміявся, а потім сів навпроти. Не намагався відразу перебрати ініціативу на себе. Відкрив теку й дістав кілька аркушів із надрукованими технічними планами. Я на мить затримала погляд на його руках. Вони були доглянутими, але без надмірної педантичності. На вказівному пальці я помітила тонку подряпину, ніби він нещодавно порізався під час роботи. Я подумала, що проєктування виставок, мабуть, не обмежується сидінням перед комп'ютером.

— Почнімо з того, що для вас найважливіше, — запропонував він.

— Щоб виставка розповідала історію, яку я задумала. Я не хочу, щоб до картин ставилися як до окремих товарів, які можна оглянути й оцінити. Вони розмовляють між собою. Навіть якщо хтось не помітить усіх зв'язків, у нього має бути можливість їх відкрити.

Ерік кивнув.

— Отже, послідовність має значення.

— Величезне.

— А якщо виявиться, що простір не дозволяє зберегти її повністю?

— Тоді ми шукатимемо рішення в просторі, а не в картинах.

Він поклав передпліччя на стіл.

— Це звучить розумно, доки не врахувати вхід, проходи, розташування світильників і кількість людей, які одночасно перебуватимуть у залі.

— Я не збираюся виставляти картини на складі лише тому, що хтось може затриматися біля них.

— Я не пропоную склад. Я пропоную не створювати виставку, яку можна буде оглянути виключно відповідно до вашого ідеального сценарію.

— А ви пропонуєте, щоб кожен міг зайти, оглянути три найгарніші полотна й піти з переконанням, що вже все зрозумів?

— Ні. Я пропоную дати йому причину залишитися довше.

Я затримала на ньому погляд. Такої відповіді я не очікувала. Надто легко було б вирішити, що переді мною чергова людина, яка хоче впорядкувати мою роботу за власними стандартами. Але він намагався назвати те, що було важливим для мене, хоча я й сама не завжди могла пояснити це простими словами.

— Тоді скажіть, будь ласка, що саме вам заважає.

Він розгорнув план галереї.

— Ось тут головна зала. Якщо розмістити найбільше полотно навпроти входу, воно природно стане центральною точкою уваги. Це гарне рішення для виставки, у якій є одна найважливіша картина. У вас такої

немає. Є три роботи, які утворюють певну цілісність, і ще кілька інших, що змінюють спосіб їхнього сприйняття.

— Саме так.

— Тому я пропоную почати з картини з порожнім стільцем, пройти через серію морських пейзажів і лише потім представити більш особисті роботи.

Я насупилася.

— Я не хочу, щоб порожній стілець був на початку.

— Чому?

— Тому що це не запрошення. Це відповідь на запитання, якого відвідувач іще не знає.

Ерік подивився на репродукцію.

— Цікаво.

— Не кажіть цього лише для того, щоб пом'якшити критику.

— Я не маю такої звички.

— Учора ви сказали, що деяким картинам потрібно більше простору.

— Я й досі так вважаю.

— А сьогодні хочете почати з тієї, яку слід відкрити для себе пізніше.

— Я хочу, щоб людям було куди дійти. Це не те саме, що дати їм відповідь на початку.

Я кілька секунд уважно його розглядала. Він мав дратівливу здатність формулювати аргументи так, що в них було важко знайти очевидну слабкість.

— Гаразд. Але я не погоджуюся на переміщення картин без моєї присутності.

— Я не збираюся цього робити.

— Також не погоджуюся на зміну послідовності без узгодження зі мною.

— Це можемо внести до домовленостей.

— І я не хочу жодних додаткових підписів чи описів, які пояснюватимуть людям, що вони мають відчувати.

Ерік відкинувся на спинку стільця.

— Тоді маємо першу проблему.

— Уже?

— Так. Короткі описи не обов'язково повинні пояснювати емоції. Вони можуть допомогти зрозуміти контекст створення роботи, техніку або серію. Не кожен відвідувач знається на живописі.

— Я не хочу, щоб людина мусила знатися на живописі, аби щось відчути перед картиною.

— А я не хочу, щоб хтось почувався виключеним лише через те, що не знає контексту.

Цього разу я не відповіла відразу. У його голосі не було поблажливості. Він говорив про відвідувачів із такою самою повагою, з якою я говорила про свої роботи. Він не хотів полегшувати їм контакт із картинами, позбавляючи можливості самостійної інтерпретації. Принаймні саме так я його зрозуміла.

— Можемо підготувати коротку інформацію про техніку та назву, — запропонувала я. — Без нав'язування інтерпретації.

— Це хороша відправна точка.

Він посунув до мене аркуш із пропозицією планування. Я помітила на ньому невелику примітку щодо

фінансового партнера галереї. Вона містилася в нижній частині сторінки, поруч з інформацією про рекламні матеріали.

— Що означає цей запис? — запитала я, вказавши пальцем.

Ерік подивився на документ.

— Вказівки щодо комунікації виставки. Партнер хоче, щоб повідомлення було зрозумілим для ширшої аудиторії.

— А картини мають бути зрозумілими для всіх?

— Гарантувати цього неможливо.

— Тоді навіщо такий запис?

Він на мить замовк.

— Спонсор фінансує частину заходу. У нього є власні очікування щодо способу представлення події. Поки що вони стосуються переважно інформаційних матеріалів.

— Переважно?

— Флорентино, я не збираюся вдавати, що жодних обмежень не існує. Але це не означає, що я маю намір змінювати ваші картини.

Мені не сподобалося, що він сказав це так, ніби питання вже вирішене. Проте інформації поки було недостатньо, щоб звинувачувати його в намірах, яких він не висловлював.

— Я хочу побачити повні вказівки.

— Звичайно. Я вам їх надішлю.

— Не лише ті, що стосуються описів.

— Розумію.

Я не була впевнена, чи він справді розуміє, але принаймні не намагався завершити розмову жартом.

Ми перейшли до головної зали. Ерік встановив невеликий вимірювач і перевірив інтенсивність освітлення в кількох місцях. Він пояснив мені, що деякі прожектори дають надто холодний відтінок, через що сірі тони на моїх полотнах можуть виглядати інакше, ніж у майстерні. Він не обмежився словами, що їх потрібно замінити. Показав різницю на пробній панелі й запропонував два варіанти вирішення проблеми.

— Звідки ви знаєте, що саме ці кольори будуть проблемою? — запитала я.

— Тому що перевірив репродукції, які ви надіслали галереї.

— Ви зробили це ще до нашої позавчорашньої зустрічі?

— Так.

— Я думала, що ви побачите їх лише тут.

— Я не люблю приходити на зустрічі непідготовленим.

Це було просте речення, але воно закарбувалося в моїй пам'яті сильніше, ніж кілька попередніх аргументів. Я звикла до людей, які говорили, що цінують мистецтво, а потім не могли навіть запам'ятати назву картини. Ерік виконав домашнє завдання. Він знав мої роботи, їхню послідовність і технічні відмінності. Мені не доводилося щоразу починати пояснення з нуля, розповідаючи, чому щось важливе.

— Тоді покажіть мені, будь ласка, що ще ви перевірили.

Наступні сорок хвилин ми працювали біля різних стін. Іноді не погоджувалися, іноді хтось із нас змінював

думку. Ерік мав звичку спочатку ставити запитання й лише потім пропонувати рішення. Не завжди мені це подобалося, але завдяки такому підходу я не почувалася людиною, яка лише затверджує готовий проєкт.

Біля третьої картини він затримався довше.

— Цю потрібно повісити нижче.

— Чому?

— Постать розташована біля нижнього краю. Якщо підняти полотно на стандартну висоту, погляд відвідувача проходитиме над нею.

Я підійшла ближче.

— Сама я на це не звернула уваги.

— Тому що ви знаєте цю картину з того боку, з якого її малювали.

— А ви дивитеся на неї з того боку, з якого її розглядатиме хтось інший.

— Саме так.

Я усміхнулася, хоча й намагалася цього не робити. Ерік помітив, але не прокоментував. Можливо, саме тому цей жест не викликав у мене роздратування.

Коли ми повернулися до столу, у мене вже було менше причин для заперечень, ніж я передбачала. Це зовсім не означало, що я збиралася надати йому повну свободу дій. Навпаки. Що більше я цінувала його компетентність, то чіткіше хотіла визначити правила нашої співпраці.

— Мені потрібно дещо конкретне, — сказала я. — Не хочу протягом наступних тижнів щоразу починати переговори спочатку.

Ерік закрив вимірювач і сів навпроти.

— Слухаю.

— Ви відповідаєте за простір, освітлення, технічне розташування та монтаж. Я відповідаю за картини, їхню послідовність і остаточну форму оповіді. Будь-яка зміна, що впливає на значення експозиції, потребує моєї згоди.

— Згоден, але з одним застереженням. Якщо рішення виявиться технічно неможливим або небезпечним, я повинен мати право запропонувати альтернативу.

— Запропонувати, а не нав'язати.

— Так.

— І всі зауваження спонсорів я отримуватиму безпосередньо, а не через вашу інтерпретацію.

Цього разу він не відповів одразу.

— Це розумно.

— Тобто?

— Тобто я передаватиму вам усі вказівки, які стосуються виставки. Не можу обіцяти, що в партнера не буде нових зауважень, але можу пообіцяти, що не приховуватиму їх від вас.

Я прийняла цю відповідь. Вона не була ідеальною, але принаймні залишала мені можливість самостійно ухвалювати рішення.

— Добре. Тепер маємо основу для співпраці.

— Звучить майже як похвала.

— Не звикайте.

Він подивився на мене з усмішкою.

— Постараюся зберегти скромність.

Наприкінці зустрічі ми домовилися, що він підготує два варіанти освітлення та новий план розташування картин. Я мала надати остаточний список робіт із розмірами та інформацією про спосіб їхнього кріплення. Також ми погодили дату наступної зустрічі — четвер.

Коли Ерік збирав документи, я помітила, що на столі залишився один аркуш. Це був план із позначеними змінами, які ми спільно затвердили. Він узяв його, але замість того, щоб сховати до теки, простягнув мені.

— Залиште собі.

— Це ваша копія.

— У мене є цифрова версія.

— А якщо ви її загубите?

— Тоді мені доведеться прийти по ваш примірник.

— Дуже хитро.

— Не все має бути складним.

Він пішов за кілька хвилин. Не намагався продовжити розмову чи запропонувати наступну зустріч поза галереєю. І все ж, коли за ним зачинилися двері, я ще деякий час дивилася на порожнє місце біля столу.

Співпраця починала складатися краще, ніж я передбачала. Я ще не довіряла йому, але принаймні знала, що він уміє слухати. А це було немало.

Лише коли я сховала документи, помітила, що на звороті аркуша він олівцем дописав коротку примітку: «Перевірити, чи потребує картина з порожнім стільцем власного освітлення».

Я прочитала її двічі.

Це було не зауваження щодо техніки. Радше запитання, яке я сама мала б собі поставити.

Уперше за довгий час хтось не намагався сказати мені, що малювати або що відчувати. Натомість він звернув увагу на щось, щодо чого я сама ще не мала остаточної відповіді.

Я не знала, чи це початок хорошої співпраці, чи просто я зустріла людину, яка вміє ставити незручні запитання.

Однак мала передчуття, що з Еріком Єжем мені не буде нудно.

Розділ 2 - Поза планом виставки

У середу вранці я отримала від Еріка повідомлення з двома вкладеннями та коротким коментарем. На першому був представлений варіант освітлення головної зали, на другому — виправлений план розташування картин. Він також додав повні вказівки фінансового партнера галереї, як і обіцяв. Не написав жодних пояснень і не підказував, що саме я маю про них думати.

Я почала з планів. Один із варіантів майже не відрізнявся від наших домовленостей, інший передбачав додаткове джерело світла в кінці коридору. Другий мені подобався більше, хоча для цього потрібно було пересунути два менші полотна. Документ спонсора ряснів формулюваннями про доступність заходу, широку аудиторію та дружню комунікацію. Я не знайшла в ньому прямої вимоги змінити картини. Однак помітила речення про уникнення надмірно конфронтаційного змісту в рекламних матеріалах.

Я закрила файл і на мить завмерла.

Не хотіла робити висновки на підставі одного речення. Я знала, що спонсори мають право визначати умови фінансування заходів, а галерея не могла б функціонувати без їхньої підтримки. Але це не означало, що кожна їхня пропозиція мала автоматично ставати моїм обов'язком.

Я відповіла Еріку, що другий варіант освітлення ближчий до моєї концепції, але хотіла б обговорити його безпосередньо на місці. Також додала, що на цьому етапі не погоджую жодних змін в описах робіт.

Він відповів за кілька хвилин.

«Згоден. Пропоную завтра о десятій. Заодно зможемо остаточно узгодити графік».

Я прийняла пропозицію. Не було причин відкладати рішення, які нам однаково довелося б ухвалити.

Наступного дня ми зустрілися в галереї, але цього разу це не було тривалим засіданням за столом. Ерік приніс роздруковані зразки освітлення та кілька фотографій, на яких було видно, як різні налаштування впливають на сприйняття кольорів. На мить мені здалося, що я розмовляю з людиною, яка підготувала маленьку виставку виключно для того, щоб переконати мене в правильності вибору однієї лампочки.

— Вам не обов'язково було все це друкувати, — зауважила я.

— Я міг би надіслати вам файли, але тоді довелося б оцінювати їх на екрані. А екран — це не стіна галереї.

— Це правда.

— До того ж я хотів, щоб ми могли порівняти їх поруч.

Він розклав фотографії на столі. На одній була головна зала в холоднішому освітленні, на другій — у теплішому. Третя демонструвала ефект від використання додаткового джерела світла в коридорі.

— Цей варіант найкращий, — я вказала на останню фотографію.

— Я теж так вважаю.

— Чому ви не запропонували його відразу?

— Тому що не знав, чи погодитеся ви пересунути картину біля входу.

— Не погоджуся.

— Тоді маємо проблему.

— Знову?

— Це досить типово для моєї роботи.

Я подивилася на нього з удаваним роздратуванням.

— Ви завжди говорите про проблеми таким спокійним тоном?

— Я волію вирішувати їх до того, як вони почнуть здаватися серйознішими, ніж є насправді.

— Це схоже на професійну деформацію.

— Можливо.

Ми повернулися до зали. Наступні пів години перевіряли, як запропоновані налаштування вплинуть на окремі полотна. Ерік не намагався переконати мене змінити послідовність картин. Натомість показував, де можна досягти кращого результату, не порушуючи композиції. Коли я відкидала певне рішення, він не повертався до нього за кілька хвилин під іншою назвою.

Я почала цінувати цю його рису.

Біля картини із зображенням жінки, яка сиділа на підлозі, спираючись спиною на зачинені двері, він затримався довше. Це була не та робота, яку зазвичай обирали люди, що розглядали мої картини. Вона не мала ефектної палітри чи особливо декоративної композиції. Більшість відвідувачів проходила повз, перш ніж встигала помітити дрібні деталі.

— Ця картина для вас важлива, — сказав він.

Це не прозвучало як запитання.

— Так.

— Ви хочете розмістити її в другій залі?

— Я ще не вирішила.

— Можна запитати чому?

Я на мить замислилася, чи варто відповідати. Я не любила розповідати про значення картин під час роботи над експозицією. Колись один куратор, почувши історію однієї з моїх робіт, написав для каталогу текст, який перетворив її на розповідь про щось зовсім інше. Відтоді я обережніше ділилася особистим контекстом.

— Тому що я не знаю, чи хочу, щоб хтось розглядав її надто довго, — нарешті сказала я.

Ерік не відвів погляду від полотна.

— І все ж ви її намалювали.

— Це не означає, що я відразу хочу про неї говорити.

— Розумію.

Він не став розпитувати далі. Не намагався довести, що як дизайнер повинен знати історію кожної картини. Натомість пересунув лампу, що стояла поруч, щоб перевірити, як світло падає на нижню частину полотна.

— Тоді ми не розміщуватимемо її біля входу, — сказав він. — Але й не сховаємо в місці, куди ніхто не дійде.

Я подивилася на нього.

— Дякую.

— Немає за що. Це ваша робота.

У його голосі не було тріумфу. Він не чекав, що я похвалю його за розуміння. Просто прийняв інформацію та відповідно змінив свою пропозицію. Це переконувало набагато більше, ніж усі запевнення в повазі до митця, які я чула раніше.

Після огляду ми сіли за стіл, щоб обговорити графік. До відкриття виставки залишалося ще кілька тижнів, але потрібно було затвердити список робіт, визначити терміни перевезення та підготувати документацію. Ерік представив послідовність дій, а я додала кілька зауважень щодо часу, необхідного для захисту великих полотен.

— Я не хочу, щоб ми робили все в останню хвилину, — сказав він. — З такою кількістю робіт нам потрібно щонайменше два дні на монтаж.

— Галерея зарезервувала для цього три.

— Добре. Один день може знадобитися, якщо виникнуть непередбачені проблеми.

— У вашому світі завжди виникають непередбачені проблеми?

— У моєму світі навіть ідеально спланована стіна може виявитися кривою.

Я усміхнулася.

— У моєму світі ідеально намальована картина наступного дня може виглядати зовсім інакше.

— Отже, ми обоє працюємо з речами, які не завжди хочуть співпрацювати.

— Різниця в тому, що мої принаймні не вдають, ніби знають краще.

— Це тому, що вони ще не зустріли вас.

Я засміялася, перш ніж встигла стримати реакцію. Ерік подивився на мене з явним задоволенням, але не скористався цією миттю, щоб продовжити розмову в іншому напрямку. Він повернувся до документів, ніби вирішив, що цього достатньо.